

ההצגה חייבת להמשיך

הצגות בחינוך ולדורף
הן ארוע חינוכי, חברתי
ואמנותי המביא לשיא את
הפעילות החינוכית של
בית הספר. מה הן הדילמות
שעולות בתוך התהליך,
וכיצד מתמודדים איתן
המורים שמובילים אותן?

רוני פינקרפלד

<<<

מתוך ההצגה "נרניה: האריה, המכשפה וארון הבגדים", בית ספר ולדורף הרדוף. בימוי: תמר אלמקייס, צילום: יובל שמש

מ

חיות הכפיים נדמו, האולם החל מתרוקן, כלי הנגינה הונחו במקומם והילדים יצאו אט אט מאחורי הקלעים כשהם פורעים תסרוקות וחוזרים לבגדיהם המקוריים, ויחד עם מחנכים והורים החלו בפירוק התפאורה המרהיבה, שעד לפני כמה רגעים היתה יער עבות קפוא, כשבקתת המכשפה הממוקמת בשוליו הופכת בסיבוב קוליסות קליל לארמון מפואר.

ללא ספק, ההצגה היתה גדולה. הילדים, יחד עם מחנך הכיתה, הבמאית, המורה למוסיקה, המורה לאוריתמיה והורים שהתגייסו ותרמו מזמנם וממרצם, שקדו עליה תקופה ממושכת כשהם בונים תפאורה, תופרים תלבושות, משננים תפקידים ומתאמנים על קטעי ריקוד, נגינה ושירה.

בין ההדים המשבחים שנשמעו מחוץ לאולם באותו ערב, נזרקו לאוויר בקול קטן גם שאלות לגבי גודל ההפקה והתאמתה לילדים וליכולותיהם להכילה. האם ההפקה לא היתה "גדולה" מדי על הילדים? האם אורכה של ההצגה היה מוצדק? האם המאמצים האדירים שהושקעו - בחזרות המפרכות, בבניית התפאורה המושלמת, במורכבותם

של הקטעים המוסיקליים ועוד - לא תבעו מחיר כבד מדי מצד הילדים המשתתפים, הן רגשית והן, יעז אולי מישהו לשאול, לימודית?

הצגות סיום השנה הן חלק בלתי נפרד מהאג'נדה החינוכית בבתי הספר האנתרופוסופיים ומהוות את הנתח העיקרי בחגיגות סוף שנת הלימודים, כשלהורים (ולשאר בני המשפחה) ניתנת הזדמנות ליהנות מפירות עמלם של יקיריהם.

שלומית כץ, אמא ל-3 ילדים (אחת מהם בגיל בית ספר), בוגרת סמינר דרמה ומורה בתחום החינוך המיוחד שריכזה את התחום הלימודי בפנימיית טוביה בהרדוף, מדברת על תחושת הקונפליקט האופפת, מבחינתה, את ההצגות בגילאי היסודי: "מנקודת מבט הורית ומתוך חוויה של צפייה בהצגות בית הספר, לאחרונה אני חווה כי מסתמנת מגמה שכדאי להתייחס אליה. בעיקר בכיתות היסודי הגבוהות יותר (ו' - ח'), יש תחושה שבהצגות מושם דגש רב מדי על האספקטים החיצוניים

של ההפקה, כגון: תפאורה, תלבושות, ולעיתים גם תכנים ש"גדולים" על הילדים. בכיתות אלו, הן בחירת ההצגה והן אופי העבודה עליה, הם שני דברים מאד משמעותיים ומכריעים בצומת שבו המבוגרים שמובילים אותה בוחרים בין תהליך פנימי מרפא, לבין הליכה בכיוון של עבודה חיצונית יותר.

התחום האמנותי והיצירתי בחינוך ולדורף מאד משמעותי בעיני ועומד במרכז העשייה החינוכית. התהליך של ההצגה אמור להיות תהליך

שלומית כץ: "בכיתות הגבוהות יותר של היסודי יש תחושה שבהצגות מושם דגש רב מדי על האספקטים החיצוניים של ההפקה. הסכנה במגמה זו היא שהמקום הלא צנוע, שמבקש להביא את ההפקה לידי שלמות, עלול להזניח את הגרעין הפנימי שבעצם מזין את כל התהליך"

התמונות מתוך "נרניה". צילום יובל שמש

מאחרים יותר גם הציור, הרישום והנגרות (תפאורה), תפירת התלבושות ונושאי הלימוד שנחו במהלך השנה. סימביוזה של כל אלו מתבטאת באופן מלא בהופעה. ברוב תכניות הלימודים המוצעות בחינוך ולדורף, לא מקבל תחום ההצגות פרק משל עצמו. בשנות היסודי הראשונות, ההצגות הן חלק מהשיעור הראשי - החלק הריתמי של השיעור, והכיתה חולקת עם קהל אינטימי את תהליך עבודתה (הורים, סבים וכד'), ורק בהמשך (סביב כיתה ד'), הופכות ההופעות הקטנות האלה להצגה של ממש, כפרי של עבודה המכוונת מראש גם למפגש עם קהל".

תפקיד אחד, הרבה ילדים

בהצגות של הכיתות הנמוכות ביסודי אפשר לראות שהכיתה כולה משתתפת באופן אחיד בהצגה - כולם יחד מדקלמים את סיפור העלילה, שרים ורוקדים. במהלך השנים, כל תפקיד מתחלק בין כמה ילדים במקביל ובכיתות הגבוהות יותר, ניתנים גם תפקידים אינדיבידואליים שלרוב מבוצעים על ידי כמה שחקנים שמתחלפים ביניהם במהלך ההצגה.

"זה מתחיל ב"שיתוף" בחגי בית הספר" מתאר דביר, "בדרך כלל ללא במה או תאורה מיוחדת, ולעיתים קרובות אף בצורת מעגל, כשחלק מהילדים ניצבים עם הגב אל הקהל וכולם נעים, שרים ומדברים יחד. בהדרגה, מתחלקת הכיתה לתפקידים, עדיין קבוצתיים, על פי עלילת המחזה (משל, אגדה וכו') ובהמשך ישחקו עדיין שניים-שלושה ילדים את אותו תפקיד במקביל".

מה עומד מאחורי משחק התפקיד המשותף לכמה ילדים?

דביר: "כששלושה ילדים יחד משחקים דמות של ענק או של גמד, של אל או של מכשפה, הם מוגנים יותר מן החשיפה האינדיבידואלית המוקדמת אל מול הזרקורים והקהל. בכיתה ו', יכולים כבר חלק מהילדים לשאת בתפקיד אישי ובכל מקרה מתפתחת מאד יכולתם להיות נוכחים בתוך עצמם, ומכאן גם בתפקיד אותו הם מגלמים. בכיתה ז', ח' והלאה, עם התפתחות התודעה העצמית, גדלה והולכת ההנאה והשמחה שבלקיחת תפקיד, ויכולת המשחק עם הדמות - עם גבולות העצמי ועם הקהל - מבשילה ונעשית מלאה יותר".

פז: "בכיתות הנמוכות בביה"ס היסודי, ההצגות הן כיתתיות. הכוונה בהצגות הכיתתיות היא לא לטפח "כוכבות", אלא ליצור חוויה חברתית ואמנותית, והכי חשוב - חוויה של הילדים את עצמם. הנוכחות שהילד צריך לגייס לעמידה מול קהל, תחילה במעטפת של כל הכיתה כקבוצה, ויותר מאוחר גם לבד כאינדיבידואל, בונה כוח שהולך עם הילד לכל החיים - של אחיזה בנוכחות שלו, של נוכחות בתוך הרגע ושל נשימה הרמונית עם מעגל הקבוצה. ובהצגות אוריתמיה הדבר מתעצם פי כמה".

היהפוך נמר חברבורותיו?

כיצד מתבצע הליהוק ומתי נכון לחלק תפקידים אינדיבידואליים? פז: "אני באופן אישי לא עושה תפקידים אינדיבידואליים עד כיתה ח'. הליהוק תלוי בחוויה שלנו את המקום שבו הילד נמצא ומה הכי נכון בעבורו. יש כאלה שכבר בכיתה ג' ישירו סולו בקלות ויחפשו להגיע לקדמת הבמה, ולרוב, עבור הילדים האלה השיעור הוא דווקא לאפשר

פדגוגי לחלוטין, שדרכו יכול הילד לפגוש את הקשיים שלו ולהתגבר עליהם (בגילאים הבוגרים יותר) ואת השלמות והקבוצה, היופי והאמנות (בגילאים הצעירים). מפני שהעבודה על ההצגות היא אינטנסיבית ביותר, יש כאן פוטנציאל מאד מרפא. לדבריה, הסכנה הטמונה במגמה זו היא שהמקום הלא צנוע, שמבקש להביא את האספקטים החיצוניים בהפקה לידי שלמות, עלול להזניח את הגרעין הפנימי שהוא בעצם זה שמזין את כל התהליך.

חוויה חינוכית או תהליך אמנותי

יונתן לוי, איש תאטרון, מורה וחבר בצוות המקיים של היוזמה האנתרופוסופית באורט טבעון, מחנך כיתה י' ומלמד תאטרון, תנ"ך ותולדות האמנות, מדבר על ההבדלים בין הצגות בית הספר בכיתות היסודי מול התיכון. לטענתו, קיים קונפליקט בין הצד החינוכי והצד האמנותי שיש לטפח כשבאים להעלות הצגה. בכיתות הנמוכות, לתפיסתו, תהליך העבודה על ההצגות הוא מאה אחוז חינוכי, בעוד שבתיכון צריך יותר ויותר להתחשב בשאלות אמנותיות, וההיבט החינוכי נדרש כאן לשאלה מה זה תאטרון. "בדרך כלל, הצגות בית הספר מבוססות על סוג של תאטרון קונבנציונלי, ואני אישית לא מאוד אוהב את זה. בגילאי התיכון, התלמידים צריכים להרגיש שהם שותפים לתהליך אמנותי, וללא רעננות אמנותית - כל התהליך מאבד מערכו החינוכי".

למה, בעצם, ההצגות האלו כל-כך חשובות?

"להצגה תועלות חינוכיות רציניות מאד", אומר לוי, "והיא אחת מפעילויות השיא של הכיתה. זוהי נקודת ציון משמעותית, מעין חניכה, עבור הכיתה והתלמידים. בתהליך העבודה על ההצגה קורים הרבה ניסים ודברים מעניינים".

דליה פז, מורה לאוריתמיה בבית הספר "שקד", טבעון, ומעורבת בהצגות סוף השנה בבית הספר היסודי, כולל בחירתן ועיבודן, מוסיפה באותו נושא כי "ההצגה היא מזון עמוק לצמיחה הפנימית. היא מאפשרת חוויה דתית, מאפשרת חיבור פנימי של הילד, האדם המתפתח, אל עצמו ואל העולם. ההצגה היא חווית סף. שטיינר מצייע: "לא מבחנים כי אם הצגות", וזאת מכיוון שההצגה היא מבחן אמיתי, מבחן של הווייה, של נוכחות, ולא של פליטת ידע שלמדת ושיננת. הילד נבחן מול עצמו על אופן הנוכחות שלו בהווה, דבר שאינו יכול להימדד על ידי מישור מבחן, בוודאי לא כדי לקבל ציון. חוויית ההשתתפות בהצגה מולידה את הנוכחות של האני. אמנם אי אפשר לבחון אותם מבחוץ, אך ניתן לחוש את הילדים נוכחים באופן הגבוה ביותר שניתן". היא חולקת על דבריו של לוי לגבי תהליך העבודה על ההצגות בכיתות הצעירות וטוענת כי, גם כאן, אם ההצגה אינה מאה אחוז אמנותית היא לא חינוכית ומרפאה.

גם יהונתן דביר, מחנך כיתה ז' בביה"ס נטע ארז ע"ש יאנוש קורצ'אק בבאר-שבע, מדבר על הנושא באופן נלהב: "הצגות אלו הן חלק בלתי נפרד מחוויית הלמידה בבית הספר וטומנות בחובן ערך משמעותי ביותר עבור התלמיד כפרט והכיתה כגוף. בהצגות בית הספר מתגלה עומק העבודה החינוכית באופן יוצא דופן, כשכמעט כל תחומי הלימודים נפגשים על הבמה: השפה והדיבור, המוסיקה והאוריתמיה, ובגילאים

רוח הארץ

מבית הוצאת אדם עולם
כתב עת חדש בעריכת תומר פרסיקו

רוח הארץ הוא במה לדיון מעמיק במגמות הרוחניות בעולם כפי שהם משתקפות בחברה הישראלית בימים אלה. הגיליון הראשון יוקדש לבחינת 'מזרוח המערב': כיבוש ההגיון הפנימי המערבי על ידי תפיסות עולם ורעיונות מזרחיים.

בין הכותבים לגיליון הראשון: יפתח בן אהרון, אוהד האזרחי, פרופ' יהונתן גראב, מיה טבת דיין, עידו הרטגוזון, פרופ' שאול מגיד, ד"ר מריאנה רוח מדבר, שחר שילוח, שי פרו, ועוד.

תומר פרסיקו הוא חוקר בתוכנית לדתות זמננו באוניברסיטת תל אביב, ובעל האתר המשמעותי ביותר בעברית העוסק בחקר הדת והרוחניות, "לולאת האל".
מחיר הגיליון הוא 59 ₪, ויהיה ניתן להשיג אותו דרך הוצאת אדם עולם.

מנויי אדם עולם, שימו לב:

הגיליון הראשון של רוח הארץ ישלח אליכם במסגרת המנוי. משמעות הדבר היא שתקופת המנוי שלכם תתקצר ב-3 חודשים. אם אינכם רוצים לקבל את הגיליון הראשון של רוח הארץ, יש לפנות למערכת.

הוצאת אדם עולם |

www.adamolam.com

| office@adamolam.com

074.7011191

ביוגרפיה התפתחות וריפוי

אני שמחה להזמיןכם לשנת לימודים נוספת בבית חנן (ליד רחובות).

השנה שני קורסים שנתיים:

ביוגרפיה, עבודה בארגז חול, הסיפור המרפא, ציור ושירה.

הנחייה: רלי אוד, תרצה אמן,

תמי הרצברג, אורלי גולדברג.

פרטים נוספים באתר :

<http://www.target.co.il/relly>

ובטלפון: **050.8565672**

אורלי אוד

רלי אוד - יועצת ביוגרפית

חולצות "אני אדם עולם"

ו"אני אדם 3 אי"י"

עכשיו למכירה

074-7011191

מתוך ההצגה "חליל הקסם", בית ספר ולדורף באר שבע, בימוי: אבישי פיש ויהונתן דביר

של כולם ונושאים אחד את השני, למשל, בהצגה של כיתה ו' השנה, כמעט כל הכיתה חלתה בשפעת, ובאחת ההצגות היו חסרים שמונה ילדים. היה מדהים לראות איך חבריהם 'קפצו' פנימה לתוך התפקידים

של השחקנים החולים וההצגה התקיימה כסדרה. זוהי חוויה של נשיאה משותפת של המשימה הכיתתית, דבר המגבש ויוצר זרע של יכולות חברתיות נפלאות. החוויה האנושית הבסיסית היא אנוכית, כל אחד חווה לרוב רק את עצמו, ובתוך הצגה אנחנו בונים יכולת קהילתית. במובן מסוים זוהי בניה של איבר חדש - לב הפועם למען האחר."

דבר נוסף שרבים מכים ודאי ראו בהצגות של הוולדורף בכיתות הגבוהות יותר, הוא שהתפקיד הראשי מגולם, לרוב, על ידי כמה שחקנים שמתחלפים במהלך ההצגה. לוי מסביר שחשוב לשמור על שוויוניות

יונתן לוי: "בדרך כלל, הצגות בית הספר מבוססות על סוג של תאטרון קונבנציונלי, ואני אישית לא מאוד אוהב את זה. בגילאי התיכון, התלמידים צריכים להרגיש שהם שותפים לתהליך אמנותי, וללא רעננות אמנותית - כל התהליך מאבד מערכו החינוכי."

לילדים אחרים להיות כוכבים. "למשל, ילדה שבחיים היא מאד 'קלפטע', בדרך כלל, התפקיד האחרון שאבחר לתת לה הוא של המכשפה. מצד שני, לפעמים זה יכול גם לעבוד ב"הפוך על הפוך", שדווקא דרך החוויה המוקצנת של המכשפה, היא תוכל לגלות תכונות אלה בתוך עצמה ומתוך כך עשוי להתעורר בה הצורך למתן אותן.

לפעמים קורה שילד ממש מתחנן לתפקיד שלרגע לא חשבתי שמתאים לו, אני הולכת עם הבקשה ונותנת לו אותו, ולעיתים מגלה שטוב שהקשבתי לו."

"בליהוק אתה יכול לעבוד בשתי דרכים: עם כיוון הפרווה ונגד כיוון הפרווה", נותן לוי דימוי לדבריה של פז. "יותר מכל דבר אחר", ממשיכה פז, "יש חשיבות עליונה לכך שכל הילדים יודעים את כל התפקידים

מתוך 'כנר על הגג', כיתה ח' של בית ספר שקד. צילום טל גליק

זו בזו בחוט שני אחד. לבישת הדמויות מאפשרת לילד, ובהמשך למתבגר, להתנסות בחוויות נפשיות, כגון: סימפטיה ואנטיפטיה, שמחה ועצב, גמישות ונוקשות - כשהוא מוגן מאחורי מסכה ומחזיק בדמות כבתפקיד:

במקביל לעבודותיו הרבות בבית הספר, יונתן לוי גם כותב ומביים הצגות. הצגתו האחרונה "סדאם חוסיין" רצה כעת ברחבי הארץ, לאחר שזכתה בשלושה פרסים בפסטיבל

עכו. שמו נקשר לפני שנים אחדות בסערת רוחות שהתעוררה בעקבות הצגת "ב שנויה במחלוקת", "קורבן" - שביים בפרויקט המסלול בתיכון בהרדוף, שבסיומה נקברה הכלה מתחת לאדמה על ידי דחפור אימתני.

לוי אומר כי "האתגר הרציני ביותר עם בני נוער הוא השאלה של

יחסית כשבאים ללהק, ולא כדאי להעמיד הצגה על 'כוכב' אחד. היתרון הנוסף של האפשרות לתת לכמה תלמידים את התפקיד הראשי הוא שזה יכול לשרת כמה טיפוסים במקביל, כל אחד בהתאם לנטיותיו וצרכיו הנפשיים.

הפרסונה והאני האמיתי

ההצגות מקורן בטקסים, פולחנים ובמיסטריות העתיקות, ומטרתן להעביר את השחקן ואת הצופה חוויה מיסטית על ידי תהליכים רוחניים מזככים הנחווים במהלכן. הן נוגעות בדרכים שונות בפער שבין ה"פרסונה" (המסכה) והאינדיבידואל.

"ביכולת להחליף מסכות ותפקידים", מסביר דביר, "מתבטא האני האמיתי, הרב-אישיותי, המכיל בתוכו דמויות שונות ומגוונות, הנקשרות

הדימוי העצמי. זוהי השאלה הגדולה של גיל הנעורים בלאו הכי, ובתאטרון זה בא לביטוי באופן מודגש. אין מנוס מלבחון מה אני חושב על עצמי - מול עצמי, מול הקהל, מול חבריי להצגה ואין אלו רואים אותי מבחוץ. יש כאלה שבאופן טבעי מחצינים את הקשיים שלהם באמצעות המשחק, ויש כאלה שהבמה עוזרת להם להחצין דווקא את היכולות והכשרונות שלהם. אצל תלמיד עם דימוי עצמי נמוך, העמידה על במה יכולה לחולל פלאים, לעזור לו להוציא את עצמו החוצה ולצלוח את הקושי והפחד. בעצם, תפקידי כבמאי הוא להפגיש את הנערים עם האתגרים האינדיבידואליים שלהם.

"אחת הדרכים בהן ניתן לאפיין בני נוער, היא כאנשים מתבגרים שמתחילים לגלות ולעצב את מי שהם. התאטרון עוזר לשני ההיבטים האלה - של הגילוי ושל העיצוב העצמי. דרך העיסוק בתאטרון, המתבגר רוכש יכולות שעוזרות לו לגלות דברים שיש בו, תכונות ואיכויות חבויות, הנחשפות באופן בלתי אמצעי במהלך העבודה על ההצגה. לגבי העיצוב העצמי כשלב בהתבגרות הנערים, ניתן לחוש שמתחיל "להתגבש" גם משהו שקשור בבחירות שלהם כאנשים בוגרים, אמנם באופן מאוד ראשוני, אך הם מתחילים לחוות את היכולת להתייצב אל מול הבחירה. אחד הדברים המרכזיים שתהליך העבודה מאפשר, הוא היכולת להיפתח ולהציג את מי שאתה ומה שאתה בצורה פומבית וחגיגית. באמצעות המסכה התיאטרלית, המתבגר מגלה את עצמיותו שמתחת למסכה ומכריז על עצמו: "אני כאן".

קומדיה או טרגדיה?

כיצד בוחרים איזו הצגה להעלות?

דליה פז: "ההצגה ממצה את התהליך של כל שנת הלימוד. מחנך הכיתה ואני בוחרים את ההצגה, מתוך מחשבה על מה הכיתה צריכה. לפעמים מתבוננים בצרכיו של ילד אחד ספציפי, הכי נזקק בכיתה, ילד הנמצא במשבר או זקוק לתמיכה, ומתוך ההתבוננות בילד זה עולים רעיונות לנושא ההצגה. העיבוד של ההצגה מתבצע בהתאם לתמונה של הכיתה, כשלפעמים אני מוסיפה תפקיד כזה או אחר להצגה עבור ילד מסוים. בכיתות הצעירות אני צמודה לתכנית

הלימודית של כל כיתה ומתוכה אני מנסה להרגיש מה התכנים הכי משמעותיים לשלב שבו הכיתה נמצאת. בכיתה א', למשל, זוהי האחדות - החוויה של השלם בתוך האגדה. האגדה על כל דמויותיה והמוטיבים שלה מייצגת למעשה את האדם השלם; דמות המלך, הנסיכה, הטירה וכו' - כל אלה מייצגים תכונות ורבדים שונים באדם. בכיתה ג', לעומת זאת, חווית "חציית הרוביקון" היא המשמעותית ביותר. הרוביקון מתייחס לגיל 9, גיל לידת התודעה העצמית, המלווה בתחושה ראשונית של נבדלות ומופרדות מהעולם, שלרוב מביאה לחוויית בדידות אצל הילד. דרך ההצגה, שלוקחת בחשבון את המשמעותיות השונות של שלב התפתחותי זה, יכולים הילדים להזדהות עם הסיפור ועם הדמויות, דבר המאפשר להם לעבור דרך החוויה באופן שלם. אם התכנים הנפשיים של ההצגה מדברים מתוך השלב ההתפתחותי של הילד - והוא יכול להזדהות איתם דרך זה - אזי ניתנת לו אפשרות לעבור את השלב הזה באופן יותר עמוק, לקבל את הפרי של המשבר ומשם לעבור הלאה מחוזק."

למשל?

"למשל, כשיוסף שר מתוך הבור, הילדים זוכים לתיאור נפשי הדומה לחוויה שלהם בעולם:
"לבדי בעולם עזוב ומושפל
כבלים על ידי מנחשת קלל
אלוהים הטוב מלא רחמים
שמע תחנוני ממעמקים
שמרני בדרך ושמור את אבי
מר לי, מר לי, כבד לבי"
(מתוך ההצגה "יוסף ואחיו", טיפות מן המעיין כרך ב', בעריכת יעל ברק).

"ועוד דוגמה מכיתה ו': כשמתפתחים הניצנים של יחסי בנים-בנות, אנחנו בוחרים הצגה המכילה גם סיפור רומנטי. כאשר הילדים חווים את היחסים הבינאישיים הללו דרך ההצגה יש בכך כדי להזין את נפשם המתפתחת."

"השאלה הראשונה שאני שואל את עצמי כשאני ניגש לבחור הצגה לכיתה, "מספר לוי, "היא מה אני רוצה שהם יעברו ככיתה. האם מתאים שיעברו תהליך באמצעות הצגה דרמטית, קומית, או שמא טרגית? מה נכון להם לחוות ביחס לשלב שבו הם נמצאים? למשל, עם כיתה ט' בשנה שעברה, הדבר העיקרי שעבדנו עליו היה נוכחות ובהירות, ובחרתי להעלות את "יוליוס קיסר". שנה אחר כך, בכיתה י', העלינו את "עליסה בארץ המראה". היה לי חשוב שהם יתנסו בגמישות נפשית ובפנטזיה ושיעברו דרך משהו שיותר קשור לחוסר גבולות יצירתי. בהצגה הבאה, רוב הסיכויים שאבחר להביא איכות אחרת לגמרי. אני מרגיש שהביוגרפיה של הכיתה מבקשת לפתח איכויות שונות עם הזמן ולהתנסות בסוגים שונים של תאטרון ובסגנונות שונים של בימוי. זה מאוד דינמי."

"בסופו של דבר, מסכם דביר בחיך, "מה שהילדים זוכרים משנותיהם בבית הספר הוא את ההצגות והטיולים, שניהם מתקשרים לפעילות חברתית אינטנסיבית ומתווספים למאגר החוויות המשמעותיות בחייהם

יהונתן דביר: "בסופו של דבר, מה שהילדים זוכרים משנותיהם בבית הספר הוא את ההצגות והטיולים, שניהם מתקשרים לפעילות חברתית אינטנסיבית ומתווספים למאגר החוויות המשמעותיות בחייהם

החוויות המשמעותיות בחייהם. בהיבט הפרקטי, הוא מוסיף, "נהיים הילדים והמורים, ולעיתים קרובות גם ההורים, שותפים לעשייה במישורים רבים. ההתכוונות המשותפת ל"טקסט" הזה - זהו אירוע שיוצא לגמרי מחוויית היומיום ובנוי באופן טקסי - כוללת התגברות על מבחני הדרך, וכל מי שהעלה הצגה מכיר מקרוב את המשברים הכרוכים בתהליך ואת הרגע שבו נדמה כי אולי זה לא יצליח בכלל. הפלא הזה, הרגע שבו פתאום הכל "נופל למקום", הוא מעין חסד שמופיע, ואין לדעת אם וכיצד הוא יתרחש - עד לרגע ההופעה עצמה. תהליך העבודה על ההצגות פועל כמעין זרז בתחום היחסים האנושיים ומאיץ תהליכים חברתיים באופן משמעותי, ויכול, בעבודה מעמיקה ומותאמת לקבוצה, להוות כוח מרפא בעל עוצמה רבה."